

Ryszard Wroczyński, Sociální pedagogika, SPN, Bratislava 1968, 309 stran.

Slovenské pedagogické nakladatelství vydalo v roce 1968 knihu vedoucího katedry sociální pedagogiky na varšavské universitě Ryszarda Wroczyńskiego v překladu V. Košíňára a s předmluvou profesora Ludovíta Bakoše, našeho odborníka v teorii výchovy.

Autor definuje sociální pedagogiku jako vědu o podmíněnosti výchovy a o problémech mimoškolní výchovy. Podmíněnost výchovy mnoha dalšími vlivy přicházejícími z vnějška k chování či ke skupině chovanců a zasahujícími do výchovného procesu, to je vlastně postulát sociální pedagogiky. Postulát připomínající názory francouzských materialistů na výchovu a také nikoliv vzdálený názorům sociologickým. Sociální pedagogika však není pedagogika pasivního přizpůsobení vlivům okolí, ale chce tyto vlivy poznat, počítat s nimi, ovlivnit je a využít pro úspěšné uskutečnění výchovného záměru. Až dosud se v teorii výchovy pracovalo pouze s tou oblastí výchovného působení, která byla totožná s územím třídy, školy, výchovného zařízení obecně a s metodicky správným působením učitele. Jak říká na jednom místě kniha autor: „Takovoto zúžené chápání úloh výchovné práce je jistě příčinou mnohých neúspěchů a rozčarování. Metodické znalosti jsou základním, ne ale jediným činitelem, který podmiňuje úspěch práce učitele. Mnoho činitelů, které determinují efektivnost výchovné práce, je v prostředí života mládeže, v jejích existenčních podmínkách anebo vlivech okolí.“ (s. 30)

Z tohoto pojetí pak logicky vyplývá i obecnější pohled na oblast výchovy mimo vyučování, který se promítá např. do Wroczyńskiego klasifikace prostředí, v níž mnoho internacionálního prostředí výchovy (zařízení pečovatelská, zařízení podporující vývoj dětí a mládeže a zařízení pro výchovu po ukončení školy a osvětu dospělých) nacházíme i klasifikaci přirozeného prostředí výchovy: rodina, sociální (lokální) prostředí a vrstevnické skupiny.

Samostatnou kapitolu věnuje autor volnému času dětí a mládeže a výchovným problémům volného času, jeho využívání a organizaci.

Bohaté je v knize zastoupena historie oboru, a to jak polská tak zahraniční. Nechybí ani zmínky o současném stavu zařízení pro výchovu mimo vyučování v zemích socialistických i západních. Současný mladý čtenář a student se zde poučí o mnohých organizacích, které zná dnes už jen podle jména.

Druhá kapitola knihy (Prostředí a jeho poznávání) je věnována pojmu prostředí, jeho typologii a významu vědy o prostředí pro teorii a praxi výchovy, ale hlavně zkoumání a měření prostředí, tedy problému metodologickému. V celém pojetí dominuje pojetí výchovy jako jevu uskutečňujícího se ve složitých strukturách mezilidských vztahů a vlivů uvnitř skupiny i působících na skupinu zvenčí. Samotné měření a vyhodnocování těchto vlivů při jejich působení na dosažení výchovného cíle bude však zřejmě vyžadovat v budoucnu ještě složitějších matematických metod. Kniha činí první krok tím, že seznamuje čtenáře s pojmem stupnic, na jejichž základě lze zkoumané jevy kvantifikovat a upozorňuje na některé pokusy zahraničních autorů.

Slovenské pedagogické nakladatelstvo udělalo záslužný čin pro všechny, kdož se zabývají teorií výchovy, když vydalo tuto knihu. Kéž by následovaly publikace i dalších autorů, zabývajících se touto problematikou.

Milan Přadka

Vladimír Jůva: Die ästhetische Erziehung der Jugend II, Spisy filosofické fakulty UJEP, Brno 1969, 124 str.

V poměrně krátkém časovém intervalu se objevuje před pedagogickou veřejností další kniha o estetické výchově. Je to kniha navazující na stejnojmennou tematiku, kterou Vladimír Jůva zpracoval v podobě prvního dílu v roce 1967. První díl se zabýval hlavně rozložením modelů estetické výchovy v jednotlivých historických obdobích, druhý díl je příspěvkem k pochopení současného systému v tom smyslu, že se zaměřuje na objasnění základních kategorií, se kterými estetickovýchovný proces pracuje.

Protože autor je si plně vědom toho, že estetická výchova je pouze složkou výchovy, že však bez ní celá výchova postrádá svou mnohostrannost a plnost, vychází z obecné koncepce výchovy a všimá si toho, co je v obecné rovině společné a co je pro estetickovýchovný proces rysem specifickým. V tomto smyslu Jůva plně akceptuje a sdílí názor Otokara Chlupa, který ve svých studiích mnohokrát zdůrazňoval souvztažnost mezi všemi složkami výchovy a upozorňoval na to, že vyloučení nebo ochuzení jakékoliv složky v procesu výchovy znamená její znehodnocení.

Všimněme si však nyní vlastní kompozice knihy. Kompozice celé knihy našla své vyjádření ve třech obsáhlých kapitolách, které mají další triadické řazení problémů. Náplní první kapitoly jsou činitelé esteticko-výchovného procesu, druhá kapitola charakterizuje metody estetické výchovy a poslední kapitola ukazuje perspektivy v oblasti estetické výchovy.

V centru pozornosti první kapitoly je pedagog, dále jedinec, na něhož působí, a prostředky estetické výchovy. Pročítáme-li část, která se vztahuje k pedagogové osobnosti, zaujme nás především historické hodnocení této otázky. Jůva ukazuje, jakým způsobem se s touto problematikou vyrovnávali někteří autoři na počátku našeho století (soustřeďuje se zejména na názory Hostinského, Patočky, Markalouse, Edgara) a od nich přechází k autorům současným, jejichž řadu počíná Chlupem, Urbanem, Uhrem a jinými. Z těchto názorů doplněných vlastním výzkumem autor čerpá podněty pro formulaci vlastního pojetí profilu pedagoga. Vzhledem k tomu, že pedagog je iniciátorem a organizátorem výchovného procesu, má pro něho být charakteristické hluboké všeobecné vzdělání, dále estetické a umělecké vzdělání, a konečně by jeho osobě neměla chybět ani obecná estetická kultura. V tomto smyslu každý, kdo se zabývá estetickou výchovou v praxi, měl by neustále svůj obzor rozšiřovat.

Druhý problém je zahrnut v části nazvané Objekt estetickovýchovného procesu. I když zodpovězení problému není jednoduché, neboť je zapotřebí brát v úvahu aspekty biologické, fyziologické, psychologické a jiné, pokouší se autor alespoň z hlediska psychologického odhalit žákovy předpoklady pro estetickou výchovu a snaží se upozornit na způsob zjišťování schopností pomocí diagnózy, která je mimořádně důležitá právě pro umělecký rozvoj každého jednotlivce. Diagnóza je přímo předpokladem pro zodpovězení otázky – co v procesu estetické výchovy u žáka rozvíjet. A znovu i zde pomáhá pro formulaci úkolů estetické výchovy srovnávací analýza dřívějších modelů. Na nich lze dokumentovat, že docházelo k určitým jednostrannostem v pojetí jak teorie, tak i praxe. Proto jde Jůvovi o vyváženost receptivní roviny s rovinou aktivní, o jejich správnou proporcionalitu přímo ve vyučovacím procesu. Mysl, řeč a ruka má být stejnoměrně rozvíjena právě v estetické výchově, neboť rozvoj těchto tří elementů podmiňuje vytvoření estetického postoje ke skutečnosti.

V poslední části I. kapitoly se dovídáme o prostředcích estetické výchovy. Autor je shrnuje do tří velkých skupin: umění, prostředí a práce. Tato klasifikace spolu s vnitřním rozvrstvením prostředků může pedagogovi pomoci uvědomit si rozsáhlost a mnohotvárnost estetickovýchovné práce.

Druhá kapitola nás uvádí do problematiky metod estetické výchovy. Jestliže pedagog zvládne obsah vzdělání v určité složce výchovy, stojí před problémem, jak tento obsah zprostředkovat žákovi. Je proto nezbytné nejdříve se seznámit s charakteristikou metod, s jejich rozdělením a podle individuálního zaměření učitele i žáka vybírat a používat v esteticko-výchovném procesu metody nejvhodnější. Pro rozdělení metod Jůva používá tři kritéria. První z nich – zdroj poznání – vyčleňuje pro oblast estetické výchovy následující metody: výklad, rozhovor, práci s knihou a přímou zkušenost. I když tyto metody jsou známy, autorovi se podařilo u každé z nich určit jejich zvláštnosti právě v estetickovýchovném procesu. Druhým kritériem, kterého Vladimír Jůva pro rozdělení metod použil, je postup výchovné práce. Pro toto dělení jsou charakteristické metody: srovnávací, analytická, syntetická, induktivní, deduktivní a systematická s genetickou. U jednotlivých metod jsou uvedeny jejich přednosti i vady, přičemž se ukazuje na to, že se nedostatky mohou podstatně zmenšit, prolínají-li se dvojice metod navzájem. Poslední skupinou metod, kterou se kniha zabývá, jsou metody procvičování a kontroly výsledků v estetické výchově. Podle našeho mínění je uvedení skupiny těchto metod zvláště důležité, neboť z praxe je známo, že jsou tyto metody průběžně opomíjeny vzhledem k množství látky, a že se potom uplatňují ve spěchu a bez patřičného výsledku. Ve skupině

metod prověřování výsledků čtenáře zaujme metoda, která je specifická pro oblast estetické výchovy — vystoupení. Autor citlivě ukazuje co vše podmiňuje dobrý výsledek této metody, a podněcuje tak k hluboké analýze této metody ve všech složkách estetické výchovy (ve výchově literární, hudební a výtvarné).

Závěrečná kapitola se obrací k perspektivám estetické výchovy. Je sympatická tím, že o perspektivách estetické výchovy nepojednává pouze v obecné rovině, ale že se je snaží ukázat v konkrétní podobě na jednotlivých typech škol. Co je podstatou perspektiv v oblasti estetické výchovy? V odpovědi na danou otázku Vladimír Jůva správně postihuje, že kořeny jsou ve vědecko-technické revoluci, která vytváří pro estetickou výchovu mimořádně široký prostor. To ovšem znamená vypracovat v nejbližším období novou koncepci této výchovy na všech typech škol a v současné době alespoň pochopit a naplňovat koncepci dosavadní.

Pro celou III. kapitolu je charakteristické, že všechny její části (problematiku estetickovýchovné práce na mateřské a obecné škole i na školách II. cyklu a vysokých školách) spojuje osobnost učitele, který je základním činitelem v rozvoji estetické výchovy. Návratem k této tematice v závěru vyjádřil autor ten fakt, že pedagog není uspokojivě připraven na všechny úkoly, které ho očekávají v souvislosti s nastupující vědecko-technickou revolucí, a že bude zapotřebí řešit jeho přípravu s předstihem, aby půda, která má být vzdělávána, byla dobře připravena.

Lze říci, že kniha je svým přístupem k řešení estetickovýchovné problematiky a podněty, jež v ní nalzáme, přínosem jak pro teorii, tak také pro praxi estetické výchovy. A za to patří autorovi dík.

Zdenka Veselá